

Експортні можливості аграрних підприємств України на ринках ЄС

Постановка проблеми. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та країнами ЄС, а також створення в рамках цієї Угоди Зони вільної торгівлі з Європейським Союзом є важливими чинниками розвитку аграрної галузі, оскільки для України відкриваються перспективи поступового освоєння ринку країн ЄС вітчизняними компаніями, підвищення рівня якості, безпечності, екологічних характеристик української продукції АПК. Тому для України постає завдання вироблення механізмів державної політики щодо підвищення ефективності використання наявного потенціалу аграрного сектору економіки, його адаптації до нових умов, у т.ч. з урахуванням можливих ризиків, які виникатимуть унаслідок лібералізації зовнішньоторговельних відносин з європейськими країнами. Виходячи з наведеного проблема експорту продукції сільського господарства України на ринки ЄС є надзвичайно актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині Україна виходить на якісно новий етап співпраці з Європейським Союзом. Тому праці багатьох учених присвячені проблемі дослідження зовнішньоекономічної діяльності України. Зокрема, у працях О.М. Верстяка [1] висвітлено основні напрями розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України; у працях О.М. Вишневської [3] запропоновано шляхи вдосконалення процесу реалізації сільськогосподарської продукції. Експортний потенціал вітчизняних підприємств та їх вихід на європейський ринок досліджує у своїх наукових доробках І.В. Ганза [5]. Стан і перспективи експорту й імпорту

аграрної продукції України детально описано у наукових дослідженнях Б.В. Духницького, О.А. Мельник, М.І. Пугачова та ін. [6]. Проте тема дослідження експортного потенціалу аграрної продукції є дуже актуальною і потребує постійного моніторингу.

Мета статті – дослідити основні проблеми й перспективи експорту сільськогосподарської продукції на ринки ЄС, зокрема надання і використання тарифних квот з одночасним підвищенням рівня якості, безпечності й екологічності аграрної продукції, яке в свою чергу сприяло б поліпшенню стану продовольчої безпеки держави.

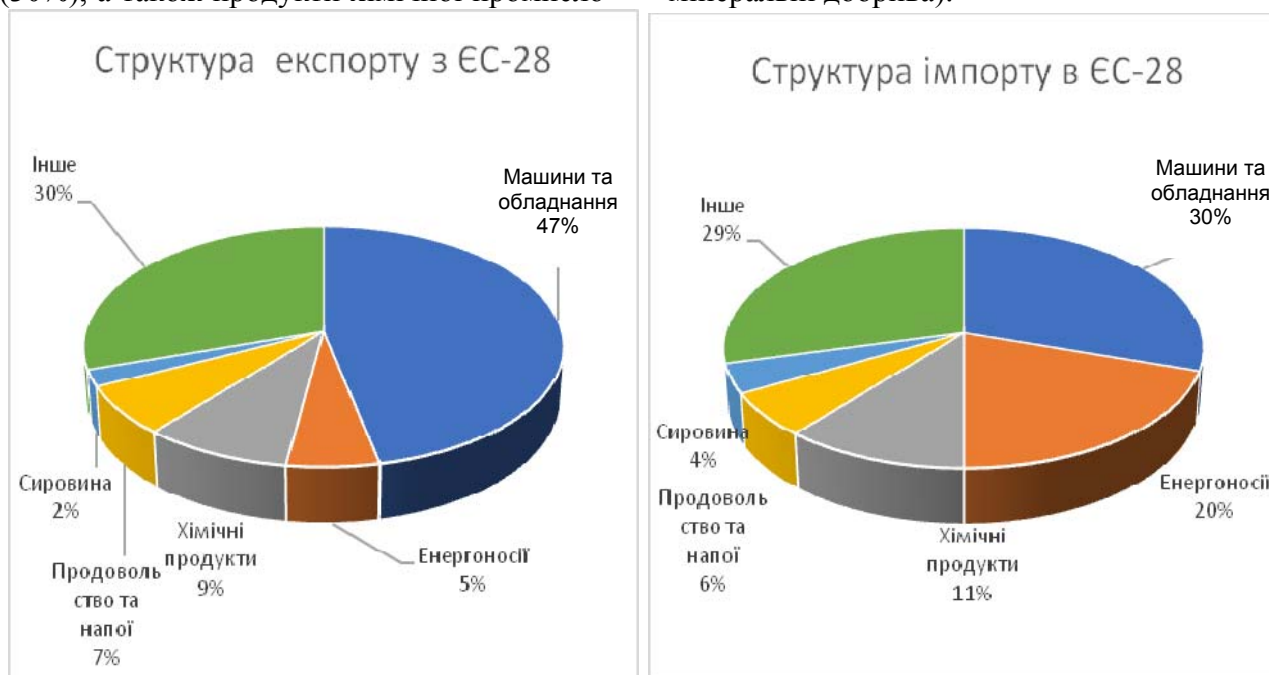
Виклад основних результатів дослідження. Європейська інтеграція є одним з основоположних пріоритетів у зовнішній політиці України, який акумулює в собі цілий комплекс внутрішньо- та зовнішньополітичних її зусиль із метою наближення і вступу до Європейського Союзу в майбутньому. Адже основним торговельним партнером України у 2016 році був Євросоюз, частка якого в українському експорті становить майже 33 %, імпорту – 41% [7].

Що стосується структури українського експорту (рис. 1), то слід зазначити, що протягом багатьох років його лівову частку становить сировинна складова.

Основними товарними позиціями нашого експорту в країни ЄС є зернові культури, залізорудна сировина та металопродукція. Така орієнтація на вивезення сировинних ресурсів є основним чинником нестабільності експортних позицій України, оскільки сировинні ринки тісно пов'язані зі світовою кон'юнктурою і не є сталими ні за обсягами, ні за цінами. Натомість Україна імпортує

паливні ресурси, машини та обладнання (30%), а також продукти хімічної промисло-

вості (передусім, фармацевтичні вироби й мінеральні добрива).

Рис. 1. Структура зовнішньої торгівлі України з ЄС у 2016 році, % [2]

Вітчизняні зернові є однією з найвагоміших (понад 50%) статей експорту з України до Ірландії, Іспанії та Португалії. В ЄС найбільшими покупцями української кукурудзи є Іспанія, Італія й Нідерланди. Насіння і плоди олійних культур становлять понад 20% українського експорту до Франції, Бельгії, Греції та Нідерландів [7]. У грошовому вираженні їх найбільшими покупцями є Німеччина, Австрія, Польща й Угорщина.

Угода про Зону вільної торгівлі (ЗВТ) встановлює обсяги квот на безмитні експортні поставки сільськогосподарської продукції з України. Тарифна квота – це дворівневий митний тариф, пов'язаний з кількістю товару, при якій, задану кількість товарів може бути імпортовано за «пільговою» (тобто нижчою) ставкою мита протягом певного періоду часу («ставка мита в межах квоти»). Після того, як обсяг тарифної квоти було заповнено, можна продовжувати імпортувати продукт без обмежень, але платити вищу тарифну ставку («ставка мита поза квотою»). Як правило, це ставка за режимом найбільшого сприяння (РНБ, MFN), або генералізованої системи преференцій (GSP, GSP+).

Як бачимо з рисунка 2, ситуація із використанням тарифних квот на продукцію ро-

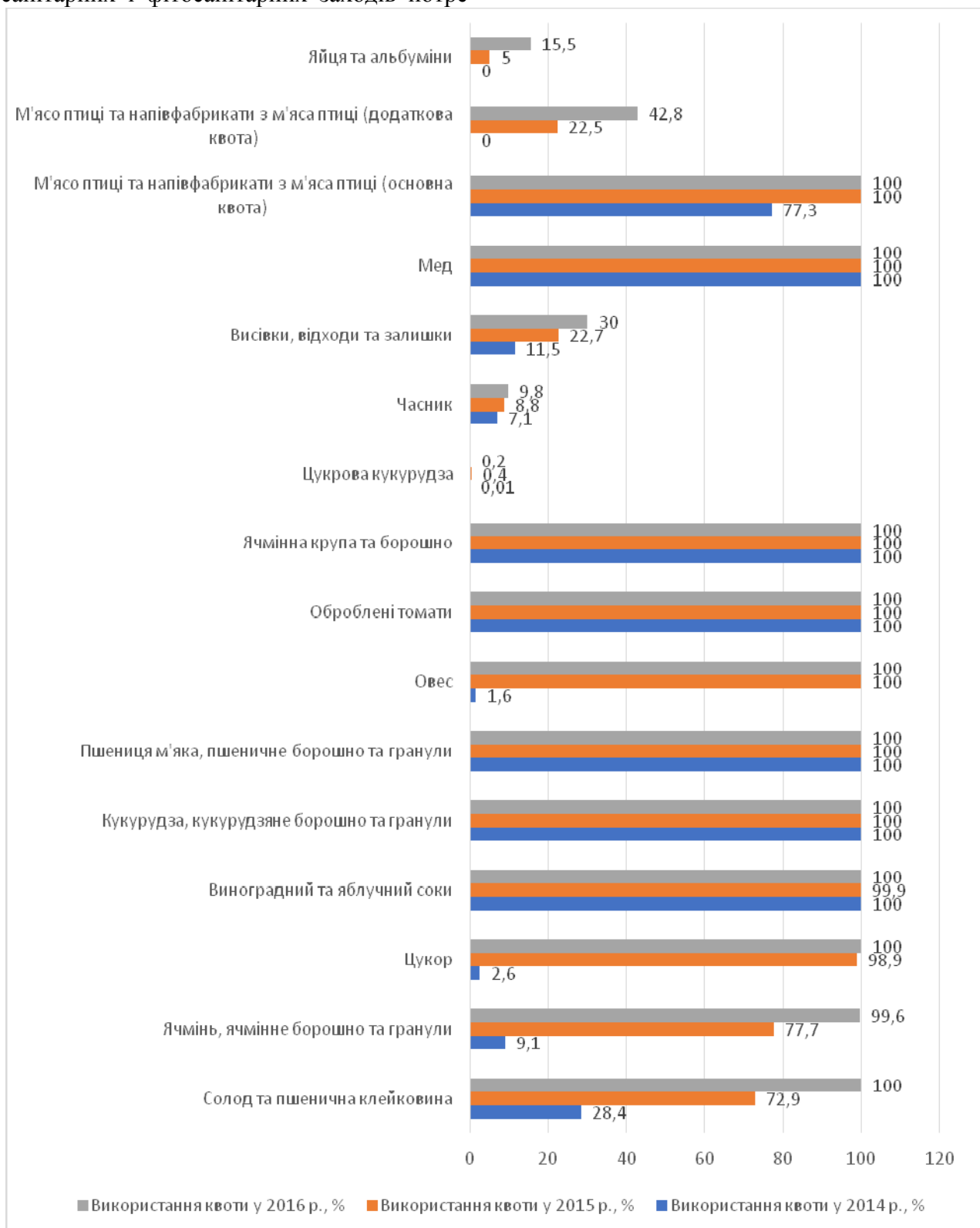
сливництва є значно кращою, ніж у галузі тваринництва.

Тарифні квоти недовиконані за двома позиціями рослинницької продукції: цукрова кукурудза та часник. Стосовно продукції бджільництва, то українські бджолярі їх виконують на 100% ще на початку року. В експорті продукції тваринного походження є ряд проблем, навіть за наявності тарифних квот, вони не можуть їх виконати через незадовільну санітарну й фітосанітарну ситуацію. Відсутність належної системи управління якістю в сільськогосподарських підприємствах, які займаються тваринництвом, практично унеможливило експорт цієї продукції [8].

У найближчій перспективі заповнити встановлені квоти для тваринницької продукції буде проблематично, оскільки переважна більшість тварин утримується в господарствах населення, які не мають можливостей застосовувати сучасні технології виробництва продукції, що зумовлює низьку її якість і невідповідність європейським санітарним нормам та стандартам. Для переважної більшості вітчизняних малих і середніх сільгоспідприємств також існують проблеми щодо забезпечення відповідності власної продукції європейським стандартам, оскільки

ки процеси гармонізації та адаптації законодавства у сфері технічного регулювання й санітарних і фітосанітарних заходів потре-

бують не тільки тривалого часу, але й значних матеріальних ресурсів.

Рис. 2. Стан використання тарифних квот на експорт сільськогосподарської продукції українського походження в контексті імплементації угоди про асоціацію у 2014–2016 рр. [6, 9]

Дослідження проблем розвитку експорту продукції сільського господарства України в країни ЄС можна виокремити в основні з них:

низький рівень підтримки сільськогосподарських виробників із боку держави, що спричинює неможливість їх повноцінного розвитку для виходу на зовнішні ринки;

невідповідність якості сільськогосподарської продукції міжнародним стандартам, що зумовлено недотриманням екологічних норм використання мінеральних добрив, гербіцидів, пестицидів тощо при виробництві сільськогосподарської продукції;

копітка процедура проходження сертифікації сільськогосподарської продукції. Наприклад, для того щоб експортувати курятину або свинину в Німеччину, необхідно надати на митниці близько десяти різних свідоцтв, у т. ч. дані щодо забруднюючих речовин у продуктах харчування, контроль на залишкові пестициди, на залишки ветеринарних лікарських препаратів у живих тваринах та продуктах, витримувати вимоги маркування і т.д.;

низький рівень використання наукових розробок у сфері сільського господарства й залучення наукового потенціалу для розвитку аграрного виробництва;

необізнаність сільськогосподарських виробників про можливості експорту аграрної продукції.

Слід зазначити, що на шляху розвитку експортної політики для вітчизняних підприємців виникає ряд перешкод, яких тільки завдяки державній політиці можна уникнути протягом певного періоду та вивести сільськогосподарську продукцію на новий якісний рівень.

Крім того є нагальна проблема щодо неузгодженості тарифного регулювання й кво-

тування української сільськогосподарської продукції, яку необхідно розв'язувати, передусім, на законодавчому рівні з метою збереження та розвитку галузі.

Висновки. Виробництво й реалізація сільськогосподарської продукції в Україні відкриває перспективи розвитку експортного потенціалу аграрних підприємств, саме тому виділено основні перспективні шляхи розвитку виробництва та продажу сільськогосподарської продукції на ринки ЄС:

стимулювання розвитку сільськогосподарського виробництва з боку держави, що дасть змогу збільшити кількість експортоорієнтованих виробників аграрної продукції;

підвищення рівня екологічної безпеки сільськогосподарської продукції вітчизняних товаровиробників;

створення належної системи сертифікації експортоорієнтованої сільськогосподарської продукції;

залучення наукового потенціалу для формування ефективної експортоорієнтованої стратегії;

формування позитивного іміджу українських виробників аграрної продукції;

запровадження дорадчо-консультаційних послуг, які можуть надавати районні відділи агропромислового розвитку, що сприятиме піднесенню сільськогосподарського виробництва.

Такі заходи дадуть змогу розширити експортні можливості виробників кінцевої продукції тваринного й рослинного походження із максимальною доданою вартістю, призначеною для кінцевого споживача. Створять передумови поновлення та одержання нових міжнародних статусів для України, важливих для визнання українського виробництва як безпечного.

Список використаних джерел

1. Верстяк О.М. Основні напрямки розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України / О. М. Верстяк // Вісн. Чернівецького торговельно-екоп. ін-ту. Економічні науки. - 2014. - Вип. 2. - С. 49-58.
2. Вимоги європейських торгових мереж до національної сільськогосподарської та харчової продукції, що імпортується в ЄС [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.chamber.kr.ua/images/expimp/Vimogi%20jevropskix%20torgovix%20merez%20do%20nacionalnoji%20silskogospodarskoji%20ta%20xarchovoji%20produkciji,%20scho%20importujetsja%20v%20JeS.pdf>.
3. Вишневецька О.М. Напрями вдосконалення процесу реалізації сільськогосподарської продукції / О. М. Вишневецька, Є. Г. Дорох // Економічний простір. - 2013. - № 74. - С. 82-92.
4. Відкриття ринків в ЄС [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.cci.zp.ua/images/pdf/open-market_EU_ODF_2014.pdf.

5. Ганза І.В. Експортний потенціал вітчизняних підприємств АПК в дискурсі інтеграції до європейського ринку / І.В. Ганза // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 5. – С.116-121
6. Перспективи розвитку зовнішньоторговельних відносин України з Європейським Союзом в аграрній сфері / [Пугачов М.І., Духницький Б.В., Мельник О.А. та ін.] ; за ред. М.І. Пугачова. – К. : ННЦ ІАЕ, 2016. – 40 с.
7. Пугачов М.І. Экспортная математика [Текст] / М.І. Пугачов // Агро Перспектива. – 2017. – № 5. – С. 22-25.
8. Стратегія розвитку: інституційний вимір [Текст] / [Гуткевич С.О., Завадських Г.М. та ін.] – Х. : Вид-во «Діса плюс», 2016. – 162 с.
9. Тарифні квоти ЄС на імпорт з України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2014/06/PB_06_2015_ukr.pdf.

Стаття надійшла до редакції 24.05.2017 р.

Фахове рецензування: 10.10.2017 р.

*

УДК 338.43:339.543

*К.М. ПУГАЧОВА, О.О. ШЕРЕМЕТ, кандидати економічних наук, доценти
Національний університет харчових технологій*

Перспективи формування зони вільної торгівлі між Україною та Туреччиною

Постановка проблеми. Характерною особливістю сучасного етапу розвитку країн і світового господарства в цілому є міжнародна економічна інтеграція. Її головна ознака – високий рівень інтернаціоналізації виробництва на основі налагодження глибоких стійких взаємозв'язків і поділу праці між національними економіками, формування зон вільної торгівлі, митних союзів та інших інтеграційних угруповань. Угоди про вільну торгівлю укладаються як між розвинутими країнами, так і країнами трансформаційної економіки, оскільки вони сприяють зростанню міжнародної торгівлі товарами та послугами, виробничої кооперації та підвищенню конкурентоспроможності продукції.

Активно інтегруючись у світовий економічний простір, Україна є учасником багатьох зон вільної торгівлі. Угоди про вільну торгівлю укладено з Європейським Союзом, Європейською асоціацією вільної торгівлі, Канадою, Чорногорією, Македонією, Грузією тощо. Переговори щодо інтеграції Україна розпочала з Туреччиною й Ізраїлем, на черзі В'єтнам, Марокко та інші країни [1].

Перспективним партнером України у політико-економічному плані щодо інтеграції

є Турецька Республіка. За результатами 2016 року Туреччина увійшла в перелік десяти країн, з якими Україна має найбільший товарооборот: посідає шосте місце за показниками експорту та третє за імпортом. Найбільшу частку у взаємній торгівлі займає агропродовольча продукція (товарні групи 01-24 УКТЗЕД). З огляду на це важливо дослідити умови формування зони вільної торгівлі між Україною і Туреччиною, проаналізувати позиції сторін та особливості захисту внутрішнього ринку, визначити напрями взаємовигідної співпраці. При цьому важливо забезпечити отримання економічних та соціальних вигід від інтеграції, зокрема в агропродовольчій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню міжнародної економічної інтеграції як важливої складової подальшого розвитку вітчизняної економіки та пошуку шляхів підвищення її ефективності присвячено роботи багатьох науковців. Так, проблеми аграрної інтеграції України та підвищення на її основі ефективності сільського господарства досліджуються у наукових працях В. Власова, Н. Кривенко, Ю. Лупенка, М. Пугачова, П. Саблука та ін. [2-5]. Вони переважно розглядають аграрну інтеграцію України як форму здійснення зовніш-

© К.М. Пугачова, О.О. Шеремет, 2017